

D. D.
DISSERTATIO PHILOSOPHICA,
REFORMATIONI
QUID DEBEAT
PHILOSOPHIA
MORALIS,
PAUCIS EXHIBENS,

QUAM
Conf. Ampl. Fac. Phil. in Regia Aboæ florente Academia,
Sub UMBONE
VIRI Maxime Reverendi atque Celeberrimi

D:NI **CAROLI**
MESTERTON,

S. S. Theol. DOCT. Log. & Metaphys. PROFESS.
Reg. & Ord.

Publ. Exam. submittere constituit, dum viveret, jam beatus

GERHARDUS SIDENSNÖRE,

Speciminis autem loco, Publice defendet

ERICUS NYMAN,

OSTROBOTNIENSIS,

In Aud. Sup. Die XXIX. Octobris A:o MDCCLX.
H. A. M. S.

ABOÆ, Impressit DIRECT. & TYPOGR. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

INSPECTOREN
wid Hospitalet i Cronoby,
Högwälsaktad

HERR P E T T E R
KIEMMER,

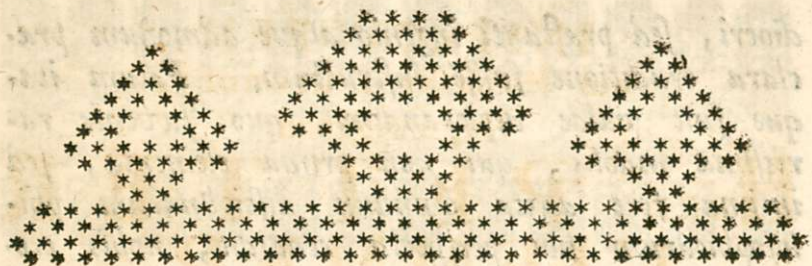
Gunstige Gynnare.

Förstånd och wilja äro de förnämsta spring-källor, hwarutaf alla menniskans gerningar härflyta; och uti ju högre och fulkomligare grad någon är utrustad med dessa pryddande egenskaper, desto mera gagnande och förträffeligare äro dens göremål. J, min Herre, ägen dem bägge i stor grad. J hafwen haft al möda och sorgfällighet ospard för närwarande lärda Arbetes framkomst i dagsljuset; hwartil J ock behogat bidraga det mästa. Det är en omständighet, som röjer ej mindre förstånd än wilja, at gagna en lärgirig efterwerld och lätta mit öde, för hwilken lyckan warit en hård styfmoder, samt än widare göra Eder salige Styffon namnkunnig; hwilken eljest naturens gåfwor, egen flit och lärdom nogsam utmärkt. min upriktiga önskan blir då härwid den, at J, min Herre, behagade anse dessa rader, såsom ojäfaktigt prof af ödmjuk tacksamhet ock erkänsla för ertedd ynnest och bewägenhet, samt at Almagten täktes förläna Eder, och Edra anhöriga alt andeligt och lekamligt godt. Hwarmed jag framhärskar

Herr INSPECTORENS

ödmjuka Tjenare,
ERIC NYMAN.

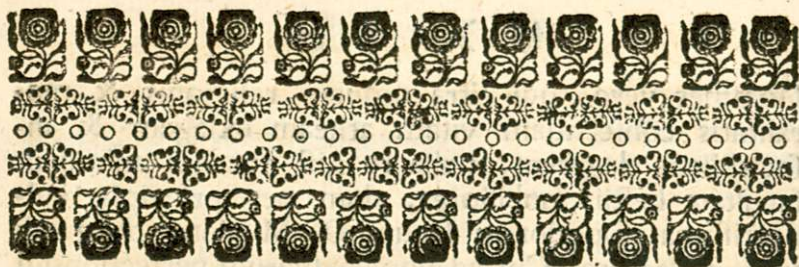
PRÆFATIO.

I arbor poma educans cum tempestate
 spurca, tum aliis casibus violentis sæ-
 pe evertitur; sic quoque homini, quum
 ab ineunte etate rebus maximis
 studuerat atque fructus desiderabiles sui laboris
 polliceri cœperat, haud raro mortis tyrannici suc-
 cumbendum est. Huius rei exemplum luce me-
 ridiana clarius habemus in Auctore disserta-
 tionis huius eruditissima, qui a cunabulis tantam
 litteris impendit curam, ut nihil supra; cum ve-
 ro instaret tempus, quo documentum hocce lucu-
 brationum atque meditationum suarum indefessa-
 rum esset edendum, illi temporis spatio super-
 vivere Eidem minime licuit. Satis superque ta-
 men apparet, Illum, qui morbo oppressus istius-
 modi dissertationem conscribere valuit, non me-
 diocri;

diocri, sed præstanti ingenio atque admodum præ-
clara eruditione fuisse instructum. Fatum ita-
que fuit valde deplorandum, quo Juvenis ra-
rissima indolis, qui non prima elementa, sed
intima fere adyta omnium disciplinarum phi-
losophicarum sibi perspecta reddidit, nobis ere-
ptus est. Illum desiderant non modo Parentes
& amici, qui non solum de Eo bene sperabant,
sed etiam confidebant talem futurum, qualem
cognitum judicarunt, verum etiam summi lit-
terarum Patroni, qui acerrimum Ipsius inge-
nium admirabantur, Eumque longissima vita
dignissimum censebant. Quo autem hocce de-
siderium sit tolerabilius, præsens Ipsius Specimen
Academicum publicæ luci exponere constitui,
cum præsertim intima amicitia Eidem viro fue-
rim conjunctus, neque id minus propter mores
probatissimos, candidissimos atque jucundissimos,
quam reliquam vitam modestissimam pietateque
maxime claram. Vivit itaque licet mortuus,
per eruditissimas has lucubrationes Patriæ, Rei-
publicæ Litterariæ, amicis, cognatis Parenti-
busque suis luctuosissimis. Vivit de cætero vi-
tam immortalem, & anima Ejus inter cætes
letitia fruitur ineffabili.

§. I.

Ui admiratione Divinorum in creando homine præsertim parte ejus nobiliore, magnalium, sanctam delectationem quærunt, omnes fateri necessum habent: nihil inter opera summi Conditoris illustrius, nihil inter ea, quæ curiosos hominum animos detinere solent attentu inveniri dignius, quam, quæ munificentiae Divinae & perfectissimæ imaginis reliquiis debemus, evidentia cuique Religionis & Moralitatis principia. Summus enim Creator, qui a creaturis mentis & voluntatis capacibus cognosci, coli, suamque gloriam ex eo quod suis perfectionibus convenienter agant illustrari voluit, dum pulcherrimis his noticiarum, quæ apicem humanæ sapientiæ constituunt, initijs, animos eorum imbuat, magnum utrumque tulit finem, & sic universo creationis operi clausulam cui id omne prætium debet imposuit.

Homines vero, qui citra omnem religionis & moralitatis consensum vitam atheam exlegem & insociabilem degerent, nulla re nisi nocendi animo & facultate bestiis nobiliores, dum per principia evidentissima superiorem Deum O. M. pleno obligandi jure pollentem, Cui ad nostrarum perfectionum eorum actiones componi placet, agnoscunt; non possunt non ad pie, sobrie, socialiter vivendum quam maxime obligari. Et quum nulla principia præter religiosa ad talem in homine obligationem producendam apta vel sufficientia sint, hominibus vero scire maxime intersit, obligationem suam ad bene & morate vivendum non ex levi & mutabili principio, sed ex solido & firmo fundamento provenire; merito in eo ordinem & sapientiam Divinam admiramur, quod in intellectu humano veritates maxime necessariæ sic quidem concatenatæ sint, ut omnibus appareat, veritates morales evidentissimis & firmissimis principiis religionis omnem debere valorem & certitudinem.

§. II.

Jucundis his non minus quam utilibus considerationibus, quæ Divinam bonitatem & sapientiam in conferendis & connectendis in intellectu humano veritatibus hisce fundamentalibus ubique ostendunt, exorsi, ad ea, quæ hominum malitia & fœcundia ad evidentissimas veritates labefactandas & opprimendas diu molita sunt, pro instituti ratione, paucissimis considerata devoluimur. Quum enim
per

per lapsum funestissimum, quem licet ratio ignoret deplorandos tamen ejus ubique perſentit fructus, voluntas hominum profundissime corrupta sit; per communem autem educandi rationem intellectus hujus imperio & dominationi a tenerrimis unguiculis affvefactus, de rebus autem judicare quam diutissime insvetus sit, fieri secus non potest, quam ut homines, rerum, quæ sensus afficiunt, cupiditatibus fere totaliter immerſi, de rebus, quæ bestialem sphaeram transcendunt, non nisi raro & langvide cogitent. Et quum evidentissimæ veritates: quod Deus existat, cui homo ad Eum pie colendum & gloriam Ejus illustrandam obligatus est, levissimam etjam attentionem effugere non possint, tamen dedecora generis humani, ut cupiditatibus cautum sit, vitam superioris & obligationis nesciam præoptant. Et in hunc quidem egregium finem, ut suam conditionem brutorum similem faciant, evidentissima religionis & obligationis principia sollicitare & enervare stultissimo conatu aggrediuntur. Quod vero imprimis veritates morales attingit, quum hæ in notitia Dei, Ejusdemque obligandi jure & voluntate firmissima principia agnoscant, hinc iis, qui vel omnem moralitatem oppugnatum iverunt, vel dissolutionis saltem doctrinæ moralis auctores fuerunt, semper incubuit, sanctissima religionis principia vel penitus negare, vel ita saltem in suam rem detorquere, ut ad desideratas fallacias morales ex iis concludere possent. Unde ex corrupta religione, quam primam semper

aggressi sunt, pestilentissima semper contagia Moralem Doctrinam invaserunt. Et plurima quidem exempla, præter hoc, quod præsentis est instituti, ex corruptis sacris doctrinam moralem horridam faciem induisse ostendunt. Sic, ut ab audacissimis ordiamur, Athei & irreligionarii, qui Deum omnis obligationis & legis Auctorem latoremque vel, perfrieta fronte negant, vel saltem curis rerum sublunarium remotum e toto systemate excludunt, omnem simul obligationem, omne justum bonorum malorumque præpondium ex humana societate tollunt, evellunt, funditus eradicant; quibus sublatis succedunt principia potentiae & utilitatis jure destitutæ, quæ apud Principes bellatores, meliori titulo destitutos, honorificum nomen rationem status, (raisons d' Etat,) dudum meruerunt (a). Sic antiquæ Græciæ Philosophi plurimi, per falsas de Deo sententias, quæ vel spiritualitatem Ejus everrebant, vel fato cæco Eundem subiciebant, vel omni rerum cura & gubernatione spoliabant, abundantissimam malorum segetem Philosophiæ Morali intulerunt, quæ non nisi emendata religione ex elegantissima disciplina divelli potuit. (b). Sic & callidi civitatum conditores, qui genium & mores gentis cujusdam in suos usus de novo fingere aggressi sunt, quum religionis maximam vim in mores hominum perspicerent hanc semper talem fabricare e re sua duxerunt, ut officiis, quæ simplici vulgo imponerent, principio & fundamento interserviret. Quam viam feliciter ingressi sunt magni civitatum superstitionumque fundatores apud Romanos Numa

Pompilius, apud Svecos antiquos Odinus, apud Arabes Muhammedes, & alii (c).

(a) Tali principio utilitatis, jure destituta, publice usus est Rex Galliae LUDOVICUS XIV, anno superioris seculi octogesimo primo, quum Argentoratum & quæ reliqua in Alsatia post pacem Vestphalicam Imperio Germanico restabant, suis copiis in silentio occupasset. Nam per legatum suum ad Comitia Ratisbonensia declarari passus est: utilitatem Regni sui seu rationem status id factum necessario postulasse.

(b) De quo amplius videri potest Eruditissima dissertatio Cl. Dani Cand. H. G. Porthan, Revelationi quid debeat Philosophia nostra, superiori anno in Reg. hac Academia ventilata, collatis §. IV. & VI.

(c) Odinus & Muhammedes, impostores sine dubio maximi, evidentissima exempla, quæ nostram rem adstruunt, suppeditare possunt. Præterea hiambo destinatis iisdem, nec minus multis fallendi artibus & institutis similibus, quam haud absimili moliminum eventu comparari possunt. Ut enim taceamus commune odium in Romanos anxiamque cupidinem injustum horum non minus quam ingens Imperium evertendi impostorem Svecum pariter ac Arabem ad tantam molimina impulisse, qualem vindictæ post mortem etiam cupiditatem apud Odinum prodere videntur diligentissime nostratibus inculcata belli hæreditarii principia Confr. Per illustres Dn. Cancellariæ Consiliarii v. Dalin Svea Rikes Historia P. I. Cap. IV. §. 22. Id saltem extra controversiam est, utrique constitutum fuisse, populum bellicosissimum, qui omnem in armis honorem salutemque poneret, instituire. Ut autem statum belli naturæ inimicissimum hominibus probatum & exoptatum redderent, principiis religionis opus erat. Novam itaque religionem, in qua cum notio ipsius Numinis, tum ratio poenarum & præmiorum

post hanc vitam, bella & tumultus non modo comproba-
rent, sed etjam postularent, uterque excogitavit. Deum
autem Odinus, bellatorem, armigerum, nullamque virtutem
magis quam fortitudinem amantem, nostratibus proposuit;
Arabibus Muhammedes, quietiorem quidem, sed sanguinis
omnium, qui ab Islamismo dissentirent, cupidissimum Præ-
mia alterius vitæ Odinus talia finxit, ut severissimæ gentis
honorisque cupidæ nostratium mascula desideria excitaret;
Muhammedes, quæ voluptuosissimæ gentis Arabum insati-
abiles cupiditates accenderent. Ille, ut gentem fortem
relinqueret, nullis nisi viris fortibus, qui vel ipsi in bello
caderent, vel etjam morbo lethali extra bellum oppressi, in
militaris animi exemplum, corpus ferro signarent, in Wall-
hall suum aditum pollicitus est; omnibus non solum timi-
dis, sed iis etjam, qui vitam nimis mansuetam degere vide-
bantur, vel infirmitate & ægitudine corporis a bellis de-
tinebantur, ad funestissimas Hells boningar dejectis. Hic
vero, ab eandem rationem, omnibus, qui in bello contra
Christianos caderent, regnum cælorum certissime promisit.
Quæ omnia quàm homines satis simplices tenaci fide crede-
rent, ne summa alterius vitæ bona perderent, omnes natura
etjam timidi, & mulieres quoque, quod de nostris Sköld-
mörar omnis antiquitas testatur, de Muhammedanis autem
in Epistolis Illustris L. B. Hollbergii legisse memini, in
bella & mortem spontaneam ruebant. Et nemo quidem
mirabitur Occidentalem Rom. imperii partem a populis septen-
trionalibus Orientalem vero a Turcis tandem everfas esse; illi
enim per sancta belli hæreditarii principia, hi vero ob bellum
Christianis ad everfionem usque inferendum, prius desistere
non poterant.

§. III.

Christiana Religio, quum Deum O. M.; qui na-
turales

turales etiam veritates hominibus indidit, Auctorem agnoscat, & rationis defectibus sufficientem medellam afferat prona conclusione sequitur: eandem non solum nihil, quod æquitati naturali adversum esset, continere posse, sed potius arcto & amico nexu cum illa semper conspirare, & citra Revelationem insanabilia moralis doctrinæ vitia non nisi per hanc Religionem tolli & emendari potuisse. Quæ quum meditamur, aurea Naturalis Jurisprudentiæ secula fuisse, quotquot ortum Christianismi nostramque ætatem interjacent, facile nobis persvaderemus. Et talia quidem revera fuisse, quæ gloriosum Christi ascensum proxime subsecuta sunt, dum vetusta sanctaque simplicitas, crebræque ob fidem persecutiones homines in propria pelle quiescere, & a sanctissimis veritatibus involandis abstinere jubebant, omnis Historia sacra, hostium etiam testimoniis, comprobatur. Sed quum accessione Imperatorum & Regum, re Christiana immensum aucta, vitia quoque hominum claustris quasi erupta, imprimis licentia & dominandi cupido sacerdotum, indies augerentur, sancta doctrinæ morumve integritas diu manere non potuit. Et hæc quidem, non modo cum persecutionibus & aris paganis fere exulabat, sed & consummatissimo nequitiae systemati, quod Romanorum Episcoporum industria debebatur, locum paulatim reliquit. Hi enim quum primum superbiæ suæ scopum, absurdum & summis imperantibus maxime injurium OEcumenicum Episcopatum scelere a PHOCA Orientis Imperatore impetrassent; secularem vero dominationem, Episcopali mune:

muneri parum convenientem, in turbis & tenebris, quas irruens undique nationum literarumque barbaries effecit, sortam fundatamque, auxiliis PIPINI & CAROLI MAGNI Galliae Regum, scelere etiam promeritis, vindictam auctamque vidissent; nihil sibi amplius restare arbitrati sunt, quam ut everfis omnibus verae virtutis & moralitatis principiis, enervaris vero & in tributariam conditionem redactis regnorum opibus, illimitatam, per totum mundum, in hominum conscientias & facultates tyrannidem exercerent. In quem finem, quum sanctissima religionis principia prius confundere, novosque fucos simplici vulgo facere necessum esset, indignam Religionis corruptionem, quae longam adeo aetatem tulit, primum maximo studio aggressi sunt, ex qua deinceps totam maiorum Lernam Jurisprudentiae naturali immiserunt, quae non nisi accensa iterum per Reformationem vera Christianismi luce, a viris singulari Dei gratia suffultis, plus quam Herculeo labore expelli, & disciplinae utilissimae pariter ac elegantissimae nativus splendor restitui potuit. Nobis, quum exercitii non minus quam tirocinii ponendi gratia, dignam & utilem circumspiceremus dissertationis materiem, hoc imprimis elegans, tenellas vires periclitandi, argumentum visum est: quaestionem quid Reformationi Religionis Juris prudentia naturalis debeat, breviter enucleare. Quod vero quam rudi penicillo elaboratum, &, ob summam rei familiaris & temporis angustiam, satis

fatis angustis terminis clausum in præsens Tibi L. B. sistimus, insimul, ut defectus juvenilium conaminum, in argumento vastissimo, totumque, quod fatemur, virum singularis ingenii & judicii requirente, benigne excuses, & si nostris meliora edoctus es, nobiscum, qui omnem infallibilitatem Pontificiam impugnatum imus, serena fronte communices, optima forma rogatum volumus.

§. IV.

PRæmissis itaque quæ in institutum nostrum præmittenda videbantur, ad rem propius accedentes, & Reformationis in Jurisprudentiam naturalem merita brevissime exposituri, in eo omne argumenti demonstrandi pondus collocamus, quod tot opinionum monstris sub Pontificiis contaminata & oppressa Jurisprudentia naturalis, reformatæ Religionis præsertim ope ad tantum fastigium, quod citra Reformationem nunquam attingere potuisset, paulatim evecta sit. Quam quidem assertionem duplicem ut secundum utrumque membrum rite probemus, omnium primo necesse erit, faciem Jurisprudentiæ nat., uti ante reformationem erat, accurate perquirere, vitiaque, in favorem superbiæ & avaritiæ Pontificum immixta, & per principia religionis æque corrupta diu excusata, brevissime annotare; facilius dein & tutius, Reformationi quid debeat Jus naturæ, judicium laturo. Quum vero, in usum Pontificum, omnia ea naturalis æquitatis principia, quæ ju-

ra omnium & singulorum contra injustissimos insultus defenderent, in universum pervertenda, limitanda, neganda, & si fieri potuisset ex hominum animis funditus extirpanda essent, omnia vero nova & vitiosa sufficienda, quibus artificiosam malorum architecturam, qua mundum per tot secula fascinaturn tenerent, facilius imponere liceret; fieri secus non potuit, quam ut corruptela universalis fere & systematica naturalem Jurisprudentiam invaderet. Nobis vero quum in præsens systemata conscribere, vel refutare, vel totum Jus naturæ pontificium paucissimis pagellis exhaurire velle, conamen absurdum non minus quam impossibile foret; facilem a B. L. veniam speramus, quod maximis tantum & fundamentalibus erroribus, per primaria naturalis Jurisprudentiæ capita, atro quo decet carbone notis, ad mitiora hujus doctrinæ fata festinemus.

§. V.

UT igitur ab iis principiis initium faciamus, quibus omnem moralitatem ex arce quasi deicere Pontificum assentatores conati sunt, primum omnino erit impium & plane blasphemum dogma, quo Romano Pontifici, leges Divinas, tam naturales, quam positivas, pro lubitu dispensandi facultas asserta est. Ad quod primum mendacium, veluti sacram ^{ne} amphoram, ubi cæteris artibus nihil proficeretur, semper paratum perfugium habuit aula Romana. Quum enim perdifficile esset homini-

hominibus eam opinionem impingere: semper a partibus Romanis stare justitiam, opportune tandem Gordium nodum Alexandri exemplo expedire, & omnem actionum moralitatem in nudo Pontificis arbitrio, quasi extra omnem disceptationis aleam, collocare didicerunt scelerum Romanorum propugnatores. Posito enim & concesso egregio fundamento, Pontificibus jus dispensandi in leges naturales competere, prona fluebat consequentia, parum ad actionis æstimationem referre, utrum illa naturali æquitati conveniat vel minus, dummodo Romanis consiliis inserviat. Quo tamen absurdissimo commento Romanos artifices simplicem vulgi credulitatem tamdiu ludibrio habuisse mirum non est, suppositis nimirum in subsidium duobus erroribus aliis, quæ rudissimæ quidem plebis disquisitionem transcenderent. Quum enim DEUM O. M. Legis nat. Auctorem, eandem legem pro lubitu dispensare, imo abrogare posse, non secus ac in legibus humanis fieri solet, hi Philosophi pro axioma venditent, Romanum autem Pontificem DEI vices in his terris gerere, pro æque irrefragabili veritate assumi velint, nullo discrimine habendum concludunt, si summus Legislator ipse, vel per Vicarium Romanum plena potestate munitum, hoc dispensandi jus exerceat. Qua quidem argumentatione, impares pessimæ sententiæ defendendæ vires aperte produnt. Præterquam enim, quod vicariatum, de quo gloriantur Romani Episcopi, eorum defensores nunquam ra-

tionibus probare valuerint, male etiam Legis naturam mutabilitatem supponunt, quum hæc in ipsa natura & necessitate humana adeo alte fundata & radicata sit, ut hanc legem, remanente tamen humana natura, tollere & antiquare, patentissima contradictio & in Divinam Majestatem conceptus maxime injurius sit. Nec tamen mirum, impiam hanc opinionem, a mercenaria cohorte Romana, adeo tenaciter & mordicus defensam fuisse. Quum enim monstruosum systema Monarchiæ spiritualis, cui stipendia & redditus opulentos debebant, nihil fere naturali æquitati consentaneum contineret, sed pluribus ejusmodi principiis abundaret, quibus nec æquitatis species commode prætendi poterat, necessum erat, inimicam systemati æquitatem, vel prorsus excludere, vel ita tamen Pontificis arbitrio subicere, ut quum sanctissimi status rationes singulares aliud ferrent postularentque, hujus obligationem sine discrimine elidere posset. Placuit consilium posterius, ne tamen aperta latrocinia exercere videretur aula Romana. Jactum itaque est fundamentum percommodum, quo sub splendido dispensationis titulo omne jus violare, omne scelus committere liceret.

§. VI.

Facile itaque intellectu est, quam dira tyrannide Romani Pontifices, & opiniones & homines, hac sua dispensandi audacia, oppressos tenuerint, & quam misere omnem Jurisprudentiam naturalem,

lem, his exceptionibus, enervaverint. Imprimis doctrina de pactis, quam semper pro firmissimo humanæ societatis vinculo saniores agnoverunt, dispensationibus Pontificiis adeo labefactata est, ut si semper secundum sedis Romanæ principia inter Gentes Europæas actum fuisset, status naturalis, nulla amplius pactis manente securitate, in statum belli perpetuum & funestissimum dudum abiisset. Difficillimum enim erat, bellum semel obortum stabili & firma pacificatione componere, quum semper a dispensationibus Pontificiis, quibus per ludum pacta rescindi poterant, metuendum esset. Et nunquam quidem animus & conatus defuit Pontificibus, pacificationum, quæ sibi minus proficua videbantur, arbitria adeo proterve involandi, licet auctoritas & successus magnis animis & conatibus non semper responderint. Propria enim experientia edocti erant Pontifices, parum apud Principes cordatos valere filialem, quam sibi deberi postulabant, obedientiam, si modo, ad ulciscendas veteres injurias, opibus & armis satis instructi, & faultrice occasione adjuti essent. Utilissimum igitur sibi judicabant, inter Principes Christianos, præsertim viciniore, æterna bella & suspiciones alere, ne junctis consiliis in sedis Romanæ perniciem conspirarent, vel uni tantæ vires accrescerent, quibus vel jugum impotens penitus excutere, vel saltem auctoritati Pontificiæ molestum stigma inurere posset. Ad quem finem obtinendum, largissimis dispensationibus instructos es-

se oportebat Pontifices, quibus dejectos, vel nimis religiosos principum animos, ad bellum semel compositum, neglecta pacis obligatione, renovandum, fortiter movere & impellere possent. Sic quum, seculis superioribus, Pontifici duo Vicini longe potentissimi contigissent, Reges Gallia & Hispania, quorum neutri vires & facultates deerant, Romanam potentiam coercendi, quod facto comprobarunt, e Gallis Magni Principes PHILIPPUS IV. PULCHER & LUDOVICUS XII. ex Hispanis vero CAROLUS V. Imperator, in id omni cura vigilandum erat Pontifici, ne inter hos æmulos ad stabilem & firmam compositionem unquam deveniret, vel unus alterum ita frangeret & domaret, ut dein sine periculo sanctæ ecclesiæ præscribere posset. Unde & plura, apud scriptores motuum istorum, dispensationum Pontificalium occurrunt exempla. Sic CLEMENS VII. Pontifex, FRANCISCUM I. Gallia Regem, pacti jurejurando confirmati obligatione solvit, quo se Madritii CAROLO Cæsari obstrinxerat (*d*); quæ obligatio, si in se invalida fuit, supervacanea etiam fuit Pontificis dispensatio, utpote quæ causam justam meliorem facere non potuit. Sic & PAULUS ejus nominis IV. quum ex litiuncula inter duas familias Neapolitanas, Carassensem ex qua ipse erat, & Columnensem (*e*), HENRICUM II. Gallia, & PHILIPPUM II. Hispania Reges, bello committere cuperet, Gallum autem ad violandas inducias, nuper pactas, non adeo pronum intelligeret, episto-

la,

la, parum minus quam exprobatoria, Regem pro auctoritate admonere non erubuit, meminerit Pontificem Romanum, omnium Principum Christianorum parentem, in omnibus eorum pactis tacite excipi, & penes eum summam residere auctoritatem, pacta & foedera Regum dissolvendi (f). Neque mirum est, adeo faciles plerumque fuisse Principes, ad habendam fidem ejusmodi Pontificum disteriis, quum semper in ea maxima proclivitate ferantur mortales, quibus pravi eorum affectus blandiuntur. Sic ejusmodi dispensationes satis acceptas fuisse Principibus turbulentis, qui præterea omnem æquitatem e mundo relegatam cuperent, nullum dubium est. Qui enim ea prisca Tiridatis principia sectabantur, non ignavia, ut pacem vocant, magna imperia contineri, sed virorum armorumque faciendum certamen, & sua retinere privata domus, de alienis certare Regiam laudem esse non inviti, opinor, hæc indulgentissimi Patris Romani privilegia acceptarunt.

(d) Verba CAROLI Imperatoris, super hac re ad Pontificem scribentis, hæc sunt apud Sleidanum, L. VI. p. 153. Nam & Gallia Rex profitetur palam, quod a Te sollicitatus, antequam ex Hispaniis domum rediret, novum foedus inierit, & indicio cognovi, Te solvisse illum a jurisjurandi vinculo, quo mihi tenetur,

(e) Hübners Politische Historie, Pars III. Cap. I. sub titulo Pauli V.

(f) Verba, allata ex Historia Belcarii, legi possunt apud

apud Consultiff. Glafey in Recht der Vernunft, L. III.
Cap. V. §. 159.

§. VII.

NULLIS autem machinis, omnem pactorum religionem impudentius aggredi potuerunt Pontificum assentatores, quam ubi hæreticis nullam fidem servandam esse, assererent. Hæreticorum autem nomine, intelligendi erant, vel ii homines scrupulosi: qui in rebus fidem & æternam salutem concernentibus, Pontificia auctoritate non contenti, firmitus fundamentum requirebant, vel etiam alii quilibet, in quos summus Pontifex, forte ob litem domesticam, vel in favorem amicorum, vel ob aliam quamcunque causam, dirum illud excommunicationis fulmen vibraverat. Quo quidem dogmate, quantumvis in subsidium additis dispensationibus, maximam semper, apud omnes cordatos, saniores etiam suæ ecclesiæ sectatores, infamiam meruit aula Romana. Sic Arnoldus ossatus Purpuratus aulæ Romanæ, occasione fœderis inter Regem Galliæ & Reginam Angliæ reformatam religionem profitentem, cujus rupturam CLEMENS IX. Pontifex maximus Regi vehementer svaserat, graviter conquestus est, infallibilem Patrem Romanum odio in dissentientes tantum sæpius indulgere, ut in hanc summam absurditatem incidat, hæreticis nullam servandam esse fidem, quam si æquis oculis considerare liceret, cuique viro bono indignam intelligere facillimum esset (g). Quæ tamen

tamen doctrina fedi apostolicæ indigna non est, quum cæteris ejus principiis optime conveniat, & usibus Pontificum immane quantum inserviat. Quum enim bellum sacrum contra hæreticos, nisi cum horum excidio, finire, Pontifices piaculum ducerent, hanc autem pacis conditionem hæreticis, vi & armis, extorquere, nimis longum & difficile experti essent, stratagematibus fortunam experiri tutissimum existimarunt; & quum perfidiam non facile metuerent adversarii, ab illo, qui Christi vicarium, externa saltem specie, exprimere debebat, hoc præsertim doli genere, a quo maxime imparati erant adversarii, eos opprimere consultissimum visum est. Quo quidem consilio eventus non defuit: hac enim potissimum perfidia, Pontifices auctoritatem & dominationem suam, non modo per tot discrimina fartam testamque conservarunt, sed & inter turbas & bella, quæ per orbem Christianum artificiose concitabant, longe lateque dilatarunt. Sic quidem binis Heroïbus Bohemis, acerrimis superstitionum impugnatoribus, Johanni Hufs & Hjeronymo Pragenfi, tutiori quidem ratione silentium imponere non poterant Pontificii, quam ubi, Constantiæ licet contra fidem salvi conductus, a Pontifice & Consilio datam, immani ignis supplicio, ambos turpissimæ vindictæ immolabant. Quod idem fatum sine dubio Vormatiæ expertus fuisset Beatus Lutherus, ni obstitisset CAROLI imperatoris magnanimitas. Sic & Edictum Nantesium HENRICI IV. cui Reforma-

ti in Gallia omnes suas spes & fortunas superstruxerant, ex hoc eodem principio, a Pontifice pro invalido declaratum, & dispensatione solutum est; quod & sæpius in Germania tentarunt Pontifices, cum Edicto Passaviense, & pace Vestphalica, quibus omnis statuum Imperii protestantium securitas nititur. Nec semper necessarium erat, diversam a Pontifice de Divinis sententiam fovere, ut hac in parte hæreticorum jure frui liceret. Si enim unus belligerantium, excommunicationem Pontificiam, quæ auro & argento facile impetrabilis erat, in adversarium provocasset, ad eandem normam cum illo agere potuit. Quæ persuasio pestilentissima, quam funestas clades per orbem Christianum concitaverit, abunde istorum temporum monumenta testantur. Sic funestissima illa laniena, qua crudelis Rex Daniæ CHRISTIANUS II. in hujus Regni senatores, status, & cives Holmiæ grassatus est, hoc quidem dogmate, de fide hæreticis non servanda, excusata est. Rex enim Daniæ, per affinem suum CAROLUM Imperatorem, tantum apud Pontificem effecerat, ut Regni Gubernator STENO STURIUS, cum senatu & ordinibus, ob retentas tres provincias Svecanas, quas JOHANNES Rex Daniæ, dum in Svecia regnavit, conjugii suæ CHRISTINÆ Saxonicæ in dotem assignaverat, sacro anathemate punirentur, quod satis erat, ut omnes Sveci pro hæreticis, quibus nulla fides debebatur, haberi possent. Nec solum, impia hac persuasionem, inter gentes omnem fidem evertere

evertere conati sunt Pontifices, sed ad statum etiam civilem profundum pestilentissimi dogmatis contagium transtulerunt. Hic enim omnis Principum incolumitas, a qua salus Rerumpublicarum quam maxime pendet, Pontifici & clero Romano in manus quasi collocata est. Quum enim hæretico nulla fides servanda esset, etiam civibus, Principi a sedis Romanæ opinionibus dissentienti, vel saltem excommunicato, fidem frangere & arma inferre licere oportebat. Hinc horrenda illa regicidia, quæ per Galliam, Angliam, & alias Europæ partes, in Sacra Principum capita, partim intentata, partim perpetrata sunt, a Pontificiis genuinis, pro meritis in genus humanum & ecclesiam venditata, & omnibus in laudabile exemplum, sub certissima spe æternæ salutis, proposita sunt. Sic quum, Princeps Maximus, HENRICUS IV. seculi superioris anno X:mo, a perditissimo illo Ravalliaco Lutetiæ occisus fuisset, eo impudentiæ processerunt Jesuitæ, ut publicis sermonibus scriptisque hoc cuivis subdito licere affirmarent, si magistratus hæreseos labe esset infectus. Sic & notissima res est, Jesuitas & illorum factioni addictos, qui quinquennio antea Regem Magnæ Britanniae JACOBUM I. una cum Principe Valliæ, & toto Parlamento Anglico, funestissimo mortis genere, per pulverem pyrium, e medio tollere tentabant, antequam facinus aggredirentur, precibus, jejuniis & Sacra Cœna, tanquam in militiam sanctissimam, præparatos & con-

secratos fuisse. Quæ, nostro tempore, in Principum personas tentata sunt, an ex hoc infesto fonte derivari debeant, nos quidem judicare non sustinemus. Certum interim, valde suspectos esse Jesuitas, antiqui fermenti reliquias intra sua moenia fovere & animare.

(g) Historia ipsius foederis legi meretur apud Thuanum Lib. CXVI. p. 753. Verba autem Cardinalis ossati, ex Epistolis ejus allata, reperi in laudatissimo opere Consultiff. Glafey L. III. Cap. V. p. 132. ubi idiomate proprio sic habentur. Le Pape me dit, que le ferment avoit été fait à un heretique, & que Sa Mjesté avoit fait un autre ferment à Dieu & lui Pape. De quo mox subjungit judicium: Vous voyes, comme, encore que le Pape aye l'ame bonne, neanmoins la haine qu' il porte aux heretiques le transporte si avant, qu' il se laisse echaper du bouche bien, que sous le nom d' autrui, des maximes pernicieuses & indignes de tout homme de bien.

§. VIII.

DE doctrina Juramentorum, melius quam de pactis in genere, mereri non poterant Doctores Pontificii. Quum enim Pontifici Romano summum arbitrium, pacta per se valida dissolvendi, tribuerent, juramenta relaxandi potestas ab hac commodè separari non potuit. Nec e re Pontificum erat, opimam prædam e manibus dimittere. Hæc enim doctrina controversiarum feracissima est, circa quas, suis relaxationibus, multum lucrari potuerunt lucri semper cupidissimi Pontifi-

Pontifices. Quum autem satis non esset, hoc uno artificio doctrinam juramentorum quæstuosam fecisse, addendum erat aliud dogma novum: quod nimirum pacta, quæ ob metum, dolum, vel aliam quamcunque causam, per se nulla & invalida sunt, tamen, ob additum confirmationis loco juramentum, servari debeant. Quod sine dubio in eum finem factum est, ut quum Pontifices de dissolutione ejusmodi pactorum juratorum sollicitarentur, juramentum additum specialem & diversam a dispensatione ipsius pacti relaxationem requireret, cui Pontifex etiam peculiarem censum imponere posset. Quum autem sapius accidisset, Pontifices ab Imperatoribus Germanicis, vel alio hoste præpotente, in eas angustias redactos fuisse, ut pacta quædam inire & juramento confirmare necessum habuerint, quæ tamen postea nunquam servarunt; facile rigidum hoc præceptum; quod pacta etiam per se invalida ob juramentum additum tamen servari debeant, in ipsos Pontifices retorqueri, iisdemque perjurii crimen objici potuisset, nisi, exceptione necessaria, regulam, justo latiore, limitassent: scil. servanda esse tantum ea juramenta, quæ salva conscientia servari possunt. Sed parum oculatos in eo fuisse Romanos artifices necesse est, quod exceptionem adeo latam formarint, quæ totam fere regulam tolleret, vel saltem omnem usum, quem toto hoc dogmate Pontifices intenderant, elideret. Quamvis enim pars paciscens jurans, metu, dolo vel errore læsa, plenarium

jus possideat, a pacto resiliendi, damnique reparationem a lædente postulandi, negari tamen non potest, paciscenti juranti læso jus æque perfectum competere, priori juri renunciandi, & omne damnum in se ipsum suscipiendi. Idque salva conscientia fieri posse, si pactum rem jure nat. v. Sacris Scripturis non prohibitam contineat, quisque videt. Pacta autem jurata inter Pontifices & Imperatores, vel concernebant res, ad principia Juris nat. & Revelationis, mere indifferentes, vel etiam jura, in utroque foro, soli summo Imperio, exclusa omni potestate Pontificali, apertissime vindicata. Quod ad illa attinet, Pontifices circa ea servanda, cum objecta indifferentia essent, nullum conscientiaæ scrupulum movere poterant, & sic quidem per principia domestica, licet interveniente a parte Imperatorum metu vel dolo malo, ea omnino servare debuerant. Hæc vero, quum cessiones jurium summo Imperio competentium, a Pontifice vero male usurpatorum, continerent, patet, injustum usurpatorem, prætenso jure cedentem, non modo id pactum cessionis salva conscientia semper servare potuisse, sed etiam ad idem servandum omni jure adstrictum fuisse. Præterea multum damni in hanc doctrinam intulit ea persuasio: juramenta sic dicta purgatoria esse res mere spirituales, quæ non nisi ad forum ecclesiæ pertinerent, ubi DEUS, speciali & miraculosa sua præsentia, accusati innocentiam, si innocens esset, semper pateface-
re

re deberet. Quo fundamento nituntur decantatissimæ illæ probandi rationes, per ignem, aquam, & alias res, quæ a paganismo adoptatæ, novisque superstitionibus auctæ, dubium an magis absurdæ vel impiæ fuerunt; inter quas Svecis, Gallis, Germanis, imprimis innotuerunt, portationes ferri candentis, nostratibus Järnbörd, esus panis cruce signati, Svet. Kors-snitt, duella, Svet. Enwig; probationes per aquam calidam & frigidam, &c. (b).

(b) Primos Evangelii prædicatores igniti ferri portatione paganos ad cultum Christianum permovisse, passim apud scriptores ecclesiasticos videri potest. Qui tamen ritus postea ad comprobendam castitatem mulierum translatus est, uti exemplo HENRICI II. SANCTI Imperatoris & Conjugis ejus CUNIGUNDÆ constat, de quo amplius consuli meretur jocosa disquisitio, otiis Gundlingianis inserta. Præterea autem, ad eruendam veritatem in casibus hisce obscurissimis, duella adhibebantur, quorum multa recenset Illustis Historicus Dominus de Chevreau, inter quæ vero lectu dignissima sunt quæ Lib. V. p. 179. de MARIA GARCIA conjuge OTTONIS III. & p. 182. de GUNILDA Danica; nupta tum Principi, postea Imperatori HENRICO III. Nigro, afferuntur. Et ad alias quoque controversias decidendas obruta ingenia duellis usa fuisse, laudatus Auctor p. 175. duobus exemplis, absurdis quantum satis est, comprobat. Il est remarqué dans l'Histoire de Rodrigue de Toledé, ut verba sonant, que le Roi ALFONSE, (erat Rex Castellæ & Legionis ejus nominis VI.) voulut introduire la Liturgie de saint Ambroise. Le Clergé de Toledé s'y opposa formellement avec le peuple: & le Roi & le Clergé tomberent d'accord, que le différend devoit être

tre vidé par un combat. Le Chevalier du Roi fut vaincu par celui, qui avoit été choisi par le Clergé: mais l'autorité d'ALFONSE fut telle, qu'il ne laissa pas de venir a bout de ce, qu'il vouloit. Et l'on dit alors, que la volonté des Souverains rendoit la force des loix inutile. L'Empereur ATHON voulut, que les controverses de l'Eglise fussent vidées par les duels: & le duel decida la question, que le Droit civil n'avoit pû résoudre, si à l'ayeul les enfans des enfans decedés, succederoient avec leur oncles. La fortune se declara en faveur de ceux, qui, soutenoient la cause des enfans des freres morts.

§. IX.

PROgredimur ad doctrinam de Matrimonio, quam nec minoribus vitiis Pontificii commacularunt. Primum enim hanc totam, omni jure ad civile tribunal pertinentem, ad forum ecclesiasticum trahere, & in sacramentum commutare, utilissimum erat, quo scilicet artificio, controversias omnes de hæreditatibus, successionibus, & alias magnæ consequentiæ, a quibus non raro maximorum regnorum & imperiorum fata pendent, ad arbitrium Pontificis remittere liceret. Gradus autem, Jure Divino Positivo, prohibiti, ad septimum cognationis, & quartum affinitatis gradum extendendi erant, quod septem essent miracula mundi, & quatuor rerum elementa, seu potius: ut ex horum dispensationibus eo uberiores reditum haberet aula Romana. Et hac quidem, in res matrimoniales dispensandi facultate, Principes, æterno obsequio & tributo, sibi devictos tenuerunt

nuerunt Pontifices. Sic MARIA I. Regina Angliæ, ad restaurandam iterum per regnum religionem Romano-Catholicam ea ratione gravi adducta fuit, quod sine auctoritate Pontificis, pro legitima HENRICI VIII. Hærede, & consequenter pro Regina Angliæ, agnosci non poterat. PHILIPPUS autem III. Hispaniarum Rex, eam potissimum ob causam Pontifici obligatus fuit, quod per hujus dispensationem, a Patre PHILIPPO II. matrimonio cum sororis filia ISABELLA Gallica, natus esset; quales quidem nuptiæ aliis Christianis haud facile probarentur. Nunquam enim religiosi erant Pontifices in dispensando, sed accepta pecunia qua indigebant, nefandissima scelera impune admittere, sibi non duxerunt religioni. Neque minus proficiuus sedi Romanæ fuit coelibatus clericorum, quantumvis Juri Divino naturali & revelato contrarius, quum ii sacerdotes, sine dubio, Pontificis utilitatem minus impeditè promovere possint, & longe laxiori vinculo Magistratui civili adstricti sint, quam qui uxori & liberis aliquid prospicere, & hos in civitate promotos videre cupiant.

§. X.

NEc prætereundum est jus Belli, in quo etiam, per male sanam Doctorum Romanensium industriam, multa innovata sunt. Sic, exempli gratia, excommunicationis Pontificiæ executio, pro justissima

stiffima belli caussa, in vicinum, a quo nulla mihi injuria orta fuit, venditata est. Quo dogmate egregie usi sunt Helvetii, contra SIGISMUNDUM Austriae Ducem. Quum enim hunc Pontifex sacro anathemate perculisset, Helvetiis autem exsequendi negotium mandasset, hi tam strenue favore Pontificis usi sunt, ut, ea occasione, ditidionem Turgovianam & maximam partem districtus ad Lacum Bodamicum, quas regiones adhuc possident, Austriacis eriperent. Religionis autem propagationem in gentiles & infideles, justam præbere belli causam, hac ætate ne quidem dubitatum fuit. Sic Sanctum religionis nomen absurdissimis expeditionibus cruciatis, & crudelissimis invasionibus Hispanorum in Americam impudenter prætentum est. Licet nec aliæ Hispanis defuerint causæ belli cum Americanis: ut scilicet punirentur Indiani ob esum carniū humanarum, cujus vitii vel rei vel saltem suspecti erant; vel quod ALEXANDER VI. Pontifex Maximus, quum terras, incognitas adhuc & incertas, inter Reges Castellæ & Lusitaniæ divideret, omnem hunc tractum Regum Catholicorum dominationi subijci permiserit (i). De qua idem judicium ferri potest, quod tulit ATAPALIBA ultimus incolarum Peruvianorum: scilicet Pontificem Romanum insolitum quid hominis esse, qui aliis, quæ sua non erant donare potuit.

(i) Occasione hujus distributionis Illustr. Chevreau L. IX. p. 14. inter Alexandrum Magnum & Alexandrum Borghium

gium jocosam comparationem instituit: ALEXANDRE fils de PRILIPPE Roi de Macedoine, qui distribuoit des provinces & des Royaumes, n'entendoit rien à faire des liberalitez, en comparaïson d' ALEXANDRE fils de Geofroy Borgia, Gentilhomme de Valence: & après que Dieu eut donné la terre a l' homme, il n' appartenoit plus qu' au Pape, de donner aux Espagnols la quatrième partie du monde,

§. XI.

ULtimo loco paucis dicendum est de juribus summorum Imperantium, quæ a Pontifice Romano, multis limitationibus & restrictionibus, labefactata sunt. Agmen ducit periculosum illud Papatus fundamentum, supremam Religionis curam ad Eundem non pertinere posse, qui summum Magistratum in civitate gerit, sed diversam ab Eo personam, diversumque in ipsa civitate statum requirere, quam conclusionem Pontificii, nec ab idea Religionis in genere, nec speciatim a Christianæ religionis indole, ulla verisimilitudine deducere potuerunt (k). Nostratibus e contrario facillimum fuit ostendere, ejusmodi bipartitam potestatem monstruosissimam esse Regiminis formam, quæ nihilo nisi turbis & bellis civilibus concitandis & alendis apta est (l). Quam enim inconsideratum est, Jus Majestatis tantæ consequentiæ, una cum Jurisdictione in personas & bona ad id pertinentia, Principi extraneo, turbulento & ambitioso,

bitioso, concedere. Non enim aliter eventus ce-
 dere potest, quam ut de se & sociis publice pro-
 fessus est ultimus Episcopus Lincolniensis Religionis
 Romanæ in Comitibus Arosiensibus: Nos Clerici,
 inquit, duplici tenemur obligatione, una sanctissi-
 mo Patri Pontifici Romano, ut contra illius vo-
 luntatem nil faciamus, altera vero Clementissimo
 Regi nostro, ut Huic etiam morem geramus, in
 quantum ejus mandata decretis statutis & oraculis
 Pontificiis convenient, sed nihil ultra (m). Ne-
 que spiritali hac Monarchia postea contenti erant
 Pontifices, sed indirectum quoddam Imperium in
 Principes, & Jus in Eorum actiones animadver-
 tendi sibi arrogarunt. Licet enim aperte non as-
 sererent, Principes etiam in Politicis suos esse fi-
 duciarios, tamen, pro summa sua auctoritate in
 spiritalibus, potestatem de actionibus summorum
 Magistratuum judicandi affectarunt. Quo facto
 fundamento non solum Principes, quam horum
 actiones sibi minus arriderent, commonescere &
 corrigere cœperunt, sed &, quæ displicebant, pro-
 hibere, quæ desiderabant, iis imponere sustine-
 runt. Si autem morem non gererent Principes,
 semper in promptu erat extremum coactionis me-
 dium, excommunicatio; quæ ab initio quantum-
 vis innoxia, per abusus tamen Pontificum, ini-
 quissimo jugo Principibus fruendo immane quan-
 tum inservit: omnes enim eives Principi excom-
 municato fidem frangere, omnes vicini arma in-
 ferre poterant. Nec negligenda erant media, licet
 non

non honestissima, interdum tamen cæteris tutiora: venenationes, immisiones sicariorum &c. Quibus quidem artibus interdum rem feliciter gesserunt Pontifices, præsertim contra Imperatores Franconicos & Svevicos in Germania, de quibus, partim per venenum vel sicarios interemtis, partim per turbas & Anti Cæsares in Germania misere vexatis, semper triumphaverunt. Interdum autem ubi imprudentius sua fulmina projecissent, ea, non sine gravissimo auctoritatis suæ vulnere, a fortiori manu, receperunt. Quod imprimis accidit in funestissima illa controversia sedis Romanæ cum PHILIPPO IV. PULCHRO Gallicæ Rege.

(k) Conferatur aureum opus Illustriss. L. B. a Puffendorff, de habitu Religionis Christianæ ad societatem civilem, ubi a §. XIII usque ad XXXIV, pro more suo, evincit, Ecclesiam Christianam, si vel primam ejus institutionem, vel munus Apostolicum, vel doctrinam quam profitetur vel internam ejus structuram, spectes, in omnibus a peculiaris status indole quam maxime differre. In iis vero quæ a §. XXXV ad L subsequuntur neque usum vel finem apparere ostendit, ob quem omnes Christiani in unum statum coalescerent, imprimis quum Jura circa sacra, quantum ipsa Religionis indoles ea permittit, a summis Imperantibus cujusque status, commodissima ratione, administrari possint.

(l) Cfr. iterum laudatissimus Liber Puffendorffii, in superioribus jam citatus, §. LII.

(m) Videantur scriptores vitæ GUSTAVI I. fere omnes, sub Anno MDXXVII.

§. XII.

HAc potissimum clade, & quæ illam subsecuta sunt, migratione sacræ sedis in Galliam, schismate magno, & consiliis Pisano, Constantiensi, Basileo, multum jam imminuta est Pontificum auctoritas, imprimis quum inimicum Romanæ Potentiæ dogma, Concilia esse supra Papam, cordatis omnibus insinuari cœpisset. Sed quum mercenaria omnia essent argumenta, virorum vero audacium & ingenuorum maxima penuria (*n*), mansit adhuc, per integrum seculum, in miserabili statu, & Religio & Philosophia Moralis; donec miserta tandem generis humani Divina Providentia, desideratam & maxime necessariam Religionis Reformationem, per Monachum Saxonicum, perficeret. Qua quum oculi hominibus tandem aperti, & nuditas Pontificiorum ab omni parte sufficienter detecta esset, exoptatissima simul Doctrinæ moralis emendatio diu amplius morari non potuit. Adeo ut Jurisprudentiæ naturalis, paulatim emendatæ, periodum ex his etiam temporibus recte ordiri liceat. Quum enim primum in Theologia mendacium, Pontificem in his terris DEI vices gerere, zelo primorum Reformationum, statim expulsum esset, monstrosa & precaria consuetudine, de facultate in Leges Divinas dispensandi, imprimis vero pacta & juramenta valida dissolvendi, diem amplius ferre non potuerunt. Sic &, remotis vinculis quæ Pontificia auctoritas sanæ rationi

rationi imposuerat, nihil ob stare potuit, quin cui omnes boni jam antea calculum addiderant, in publicam lucem jam tuto prodiret æquissimum dogma: pacta inter homines, sine respectu ad diversas in rebus Divinis Sententias, servari debere. Et quum; præter imperii lucrique cupidinem Pontificum, nullæ rationes juramenti circa pacta irrita valorem, vel tot in doctrina matrimonii gradus prohibitos, vel cœlibatum ordinis sacri requirerent, mirum non est, omnes has opiniones, a Philosophis nostratium, omni rationis præsidio vacuas repertas, a Jure nat., quod rationibus niti debet, exterminatas esse. Jus Belli, rejecta norma, quam sola Pontificum libido suppeditabat, angustis sed debitis propriæ securitatis terminis a nostratibus mature inclusum est. Summi Imperantes, dejectis precaria possessione Regibus sacrificulis, in debita jura successerunt. Jus enim circa sacra, post Reformationem non solum ubique Principibus restitutum est, sed a Theologis & J. C. tis nostratibus, tum quatenus Cultum Divinum, tum in quantum personas cultui destinatas, & bona ad cultum necessaria concernit, firmissimis argumentis summo Magistratui vindicatum (o). Nec a potentia vel dogmatibus Cleri, Principes Protestantes periculi quicquam sibi vel statui suspicari possunt. Jus enim Episcopale, seu Consistoriale, Juribus summorum imperantium, uti fieri decebat, subordinatum est; & si aliquam Juris sacrorum partem Episcopis Principes nostrates indulserint, id in usum

sum Reipublicæ haud aliter factum fuisse quisque videt, quam ut in aliis etiam summi muneris partibus, Principes, qui ad omnia negotia obeunda ipsi non sufficiunt, ministros & collegia in partem curarum vocare necessum habent, suprema tamen rerum cura & inspectione Magistratui semper reservata. Nec ab opinionionibus Cleri nostri Principi aliquid metuendum est. Excusso enim jugo Pontificio, nulla de credendis & agendis oracula alia sacerdotes nostri agnoscunt, quam Divina illa, quibus sanctissima Christianæ Religionis principia continentur, quæque in tantum statui civili favent, ut nemo qui malus civis est bonus Christianus esse possit. Ne autem quis potestatem clavium regni cœlorum, qua imprimis Pontifices in horribile Principum Capistrum abusi sunt, quæque nostris Sacerdotibus minime denegari potest, Principibus nostris etiamnum periculosam suspicetur, necesse est, ut Theologorum nostratum de excommunicatione sententia, ad normam securitatis rerumpublicarum, paucissimis examinetur. Et sic quidem satis patere existimarem, nostræ Ecclesiæ Doctores, qui nullam Monarchiam spiritua-lem prætendunt, suamque conditionem a conditione Imperantium multo diversam agnoscunt, nullam excommunicandi potestatem, quæ poenæ speciem haberet, & civilem infamiam secum traheret, sibi arrogare posse. Sed potius, ut Theologi nostro seculo longe Celeberrimi verbis utamur, id de excommunicatione Verbi Divini Ministris

nistris concredita supponendum esse, eam, in se
 spectatam, neutiquam esse pœnam, proprie sic di-
 ctam, cujus infligendi potestas soli Magistratui
 competit, sed tantum declarationem, ab ecclesia
 vel nomine ecclesiæ factam, aliquem, qui emen-
 dationem omnem respuit, non posse haberi pro
 vero & vivo ecclesiæ membro, donec resipiscat.
 Unde & patet, excommunicationem per se neuti-
 quam infamiam civilem secum trahere (p). Et
 in minore quidem excommunicatione, quum a
 Ministro nil aliud fiat, quam declaretur, eum, qui
 veram peccatorum suorum pœnitentiam non egit,
 non posse salutariter sacra cœna uti; hoc ipso non
 magis imperium in eum, qui absolutionem expe-
 tit, sibi arrogat Sacerdos, quam medicus in ægro-
 tum, dum illi ostendit quid noxium ei sit aut sa-
 lutare. Major vero excommunicatio, quum in eo
 consistat, ut pervicax peccator a communicatione
 ecclesiæ excludatur, & amplius, non uti frater &
 Christianus, sed pro ethnico & publicano habeat-
 ur, Cfr. Matth. XVIII: 17. Civilis vero societas
 cum ethnicis & infidelibus quam maxime servan-
 da sit, patet, per excommunicationem, homines a
 societate civili minime excludi, nec iis privari of-
 ficiis, quæ ipsis tanquam hominibus, civibus,
 summis Imperantibus, jure naturæ, gentium & ci-

vili debentur. Unicus igitur effectus excommunicationis est privatio officiorum spiritualium, quæ membra ecclesiæ mutua sibi debent, procul exclusa omni civili infamia. Et sic quidem luce clarius existimo, si homines de rebus recte sentirent, utramque excommunicationem, etiam si in Principem caderet, ne minimum quidem summi imperii juribus, vel securitati civitatis detrahere posse. Quum vero inveteratam vulgi opinionem, qui ecclesiasticæ huic Censuræ civilem effectum semper tribuit, & sic quidem turbas & motus in Principis excommunicati perniciem ciere nunquam intermittet, haud facile quis amplius eradicare possit; nec nostris temporibus, Principes, cicuris adeo & mollis ingenii, invenire liceat, vel expediat, quali fuerunt THEODOSIUS MAGNUS Romanorum Imperator, & Sveciæ Rex, qui in sepulchro obedientiæ filii laudem meruit, MAGNUS LADULÅS, quorum ille ab Imperioso Episcopo Milanensi sancto Ambrosio, licet non immerita plane, intempestiva tamen & præcipitata excommunicatione percussus, hic vero ab Episcopo Scarenfi Brynjulfo Grip indigno non minus quam immerito anathemate perterritus, ab Episcopis, subditis suis, supplices ambo pacem & peccatorum absolutionem petierunt; sed potius de Principibus excommunica-

municatione dignis præsumendum sit, nihil eos hac censura meliores evadere, sed tum demum imprimis in ecclesiam omnibus viribus insurgere; hinc ut securitati civitatis & ecclesiæ cautum sit, Theologi & I. Cti nostrates non modo cautissime circa hanc rem procedendum, monent, sed & ad publicam Principum excommunicationem nunquam progrediendum esse, inter Christianæ non minus quam civilis prudentiæ regulas annumerant (q).

(n) Quid hac potissimum ætate ad Religionis & Moralis Doctrinæ emendationem defuerit, ostendit exemplum Æneæ Sylvii, viri eruditione & moribus omnium sua ætate facile Principis. Hic inter pertinacissima membra Consilii Basilei numerabatur, & auctoritatem Pontificiam, seu omnium vitiis ecclesiæ & status infestum fontem, acerrime semper impugnaverat. De hoc itaque quum, PII II. nomine, ad Pontificiam dignitatem evectus esset, religioni & moribus multum boni, omnes sibi promittebant. Sed honores in tantum mores & opiniones mutarunt, ut PII II. nomine, periculosas Æneæ sylvii sententias etiam damnet. Vid. Illustr. L. B. Hollbergii Kirke-Historie, sec. XV Annus 14. Cui haud absimile exemplum est ADRIANI VI. qui, quum adhuc privatus esset, acerrime contra indulgentiarum nundinas aliosque abusus disputaverat, Pontifex vero factus, pueriles has cogitationes abiecit, monente scilicet Paulo: quum infans essem sicut infans locutus sum &c. Vid. Hübners Polit. Historie pars III. cap. 1.

(o) Cfr. Brunemannus de Jure Ecclesiastico, cum supplementis
E 2

plementis Illustriss. Stryckii. Lib. I. Cap. II. Pufendorffius de habitu religionis ad statum civilem a §. 43 ad 50. Buddeus in Theologia Morali, parte II, Cap. III, Sect. VII, §. 16. & seqq.

(p) Verba sunt Maxime Reverendi Buddei, in opere citato P. III, Cap. III, §. 63. Præterea res demonstrata est apud Pufendorffium l. c. §. 27.

(q) Cfr. Stryckius in supplementis ad Brunnemannum Lib. I, Cap. VI, Membr. IX, ad §. 2. Buddeus l. c. P. III. Cap. III, §. 42.

